

Nakolik je diskuze pro a proti eticky motivovaným změnám pouze akademickou a nakolik představuje reálnou možnost vývoje v nejbližší době?

V případě zoologické nomenklatury je tato diskuze zatím jen akademická. Mezinárodní komise pro zoologickou nomenklaturu ve svém stanovisku (Ceríaco a kol. 2023) podobné změny vyloučila, za což si ihned vysloužila nevybíravé útoky aktivistů (Bae a kol. 2023, Figueiredo a kol. 2023 nebo Raposo a kol. 2023). Vážné nebezpečí však hrozí botanické nomenklatuře, kde již byly předloženy dva návrhy na změny stávajících pravidel. První návrh je konkrétní, s cílem trvale a retroaktivně eliminovat eponyma s kořeny *caff(e)r* a *caff(e)r* u řas, hub a rostlin (Smith a Figueiredo 2021). Druhý je obecný a má za cíl změnit stávající znění Kódu tak, aby umožnil vyloučení kulturně urážlivých a nevhodných jmen (Hammer a Thiele 2021). Tento návrh rovněž počítá se zavedením speciální Názvoslovné komise pro kulturně urážlivá a nevhodná jména, která samozřejmě má mít geograficky a genderově vyvážené složení. O obou předložených návrzích se bude hlasovat na Mezinárodním botanickém kongresu v Madridu v červenci 2024.

Může taková komise něco vyřešit?

Je těžké si představit, že např. odborníci nominovaní z Číny, Ruska nebo Íránu by mohli zůstat nezávislí vůči politickým direktivám svých autoritářských vládců. Pokud by takový návrh na spravedlivě složenou komisi prošel, můžeme se dočkat i minoritního zastoupení západních demokracií. Kromě dědictví západního kolonialismu a otrokářství bychom se tak mohli dočkat dalších geopolitických motivů a historických křivd zatahovaných do nomenklatury – Čína versus Tchaj-wan, Rusko versus Ukrajina, Venezuela versus Guyana, spor Británie a Argentiny ohledně Falklandských ostrovů, Arabové versus Izrael, Turecko versus Kurdové, Čína a Korea versus Japonsko kvůli válečným křivdám a kolonialismu, šíitský islám proti jiným vyznáním a mnoho dalších.

Když Carl von Linné položil základy biologické nomenklatury, v Rakousku vládla

Marie Terezie, ve Francii Ludvík XV., Spojené státy americké byly dosud britskou kolonií a Čína a Japonsko byly uzavřené před vlivy okolního světa. Od té doby prošla nomenklatura osvicenstvím, buržoazními revolucemi a kontrarevolucemi, vrcholným obdobím kolonialismu, dvěma světovými válkami, nacismem i komunismem. Taxonomové nebyli nikdy ušetřeni radostí ani strastí své doby, a nelze se tedy divit, že politické a kulturní pozadí zanechalo na biologické nomenklatuře stopy. A určitě jim slouží ke cti, jak málo je mezi statisíci publikovaných jmen těch oslavujících krvavé diktátory posledních dvou století. Rovněž je zásadní, že za celou dobu nebylo umožněno žádné státní nebo církevní mori zakazovat vědecká jména rostlin a živočichů. Nacisté během holokaustu povraždili na 6 milionů Židů, ale nikdy nevznesli požadavek na odstranění židovských jmen z nomenklatury – např. jména po příslušnících dynastie Rothschildů, k nimž patřili i významní přírodovědci, viz žirafa Rothschildova (*Giraffa camelopardalis rothschildi*). I bolševická diktatura nechala na pokoji jména spojená se svrženým carským režimem – např. stěvlík *Carabus (Aristocarus) romanowi*. Pokud si má biologická nomenklatura nadále udržet dosavadní nedotknutelnost vůči politickým zásahům zvenčí, musí jasně odmítnout i eticky motivované ataky „cancel culture“ a jejich aktivistů. Připustíme-li tento zhoubný přístup, můžeme se brzy dočkat na sociálních sítích výzev v Německu a Norsku požadujících nahrazení již zmíněných urážlivě vnímaných jmen rusa domácího (*Blatta germanica*) a potkana (*Rattus norvegicus*).

Žádný z těchto návrhů však zatím nebyl přijat a vzhledem k poměrně silné opozici je šance, že budou zamítnuty. Bude to znamenat záchranu biologické nomenklatury?

Tak snadně to bohužel nebude – základní nomenklatorická pravidla již byla zpochybněna a džin vypuštěn z láhve. Jen před několika týdny byla publikována studie Jesúse A. Rívasa a kol. (2024, časopis *Diversity*) z problematického vydavatelství MDPI zaměřená na taxonomii anakond (rod *Eunectes*), která odhalila kryptický druh, jenž byl pojmenován novým jménem *Eunectes akayima*. Jméno *akayima* je odvozeno z domorodých karibských jazyků. V etymologii tohoto druhu je uvedeno následující pozoruhodné vyjádření: „Předchozí práce identifikovaly další kandidátské druhy a poddruhy anakondy v povodí Orinoka s poněkud podobným rozšířením jako *E. akayima*. Všechny tyto rozdíly byly ale shledány nekonzistentními; tudíž jsou tato synonyma všechna neplatná. Kromě toho slovo *akayima* bylo používáno pro tento druh domorodci již nejméně stovky (možná dokonce tisíce) let před tím, než byla použita ostatní synonyma. Určitě bylo používáno již v r. 1758, kdy Kód začal počítat jména jako platná; takže *akayima* je jednoznačně starší synonymum. To je, pravda, neortodoxní postoj vzhledem k pravidlům zoologické nomenklatury, která preferují jména, jež byla v západní vědě publikována jako „platná“. Nastává však čas, kdy západní věda začíná rozpoznávat znalosti předků a kulturní dědictví nepozápadnělé (v originále non-Westernized) společnosti. Pokud budeme respektovat a ctít kulturu těchto původních národů, přijetí *akayima* jako staršího synonyma je nevyhnutelné.“ S tímto krátkým textem, který ideově následuje zmíněný nezodpovědný návrh Lena N. Gillmana a Shanea D. Wrighta (2020), lze úspěšně polemizovat z mnoha důvodů, ale nemá cenu náš příspěvek dále prodlužovat (viz Dubois a kol. 2024, Vasquez-Restrepo a kol. 2024). Můžeme jen shrnout, že J. A. Rivas a kol. (2024) doplnili problém „taxonomického vandalizmu“ (zde ve smyslu odmítnutí zjistit, které z dříve použitých vědeckých a platně publikovaných jmen je platné pro nově stanovený druh) ještě o „nomenklatorickou anarchii“, tedy vědomé a naprosto nepřijatelné ignorování závazných pravidel, bez ohledu na jakékoli domnělé etické ohledy.

Popřejme tedy kolegům botanikům, kteří budou na letošním madridském kongresu o navržených změnách hlasovat, pevné nervy a odvalu říci NE nezodpovědným zásahům do biologické nomenklatury.

Použitá literatura uvedena na webu Živý.

Česká společnost entomologická

zve všechny zájemce o poznání hmyzu a dalších bezobratlých na

entomologické exkurze v roce 2024

duben	27. 4. NPR Libický luh 27. 4. PR Kamenný vrch 27. 4. Praktická vrchovina	střední Čechy Brno východní Morava	červen	15. 6. Hluboká nad Vltavou 15. 6. Okolí Chrudimi 28. 6. PR Prokopské údolí	jižní Čechy východní Čechy Praha
květen	4. 5. Radobyl 4. 5. PR Šance 25. 5. PR Prokopské údolí 26. 5. PP Baba	severní Čechy Praha Praha Praha	červenec	6. 7. PR Radotínské údolí 13. 7. PR Holý kopec	Praha východní Morava
červen	2. 6. PP Čimické údolí 8. 6. Za roháci na Petřín 8. 6. Deblík 9. 6. PP Na Plachtě	Praha Praha severní Čechy Hradec Králové	srpen	10. 8. PR Chuchelské háje	Praha
			září	7. 9. PR Roztocký háj-Tiché údolí 14. 9. PP Komořanské a modřanské tůně	Praha Praha

www.entospol.cz facebook.com/entospol [entospol_cz](https://www.instagram.com/entospol_cz)